

BRUGGE-I ÖREGASSZONY, 1905

Olaj, vászon, 52,5 x 47 cm
Jelezve jobbra fent: Czóbel 905Kikiáltási ár: 2 800 000 Ft
Starting price: 11 200 EUR

PROVENIENCIA:

- Dr. Réh Béla (Czóbel Béla sógora),
- később Dr. Heller Vilmosné tulajdonában

KIÁLLÍTVA:

- Nagybányai jubiláris képkiallítás, 1912. augusztus (49. ÖREGASSZONY címen)
- Czóbel Béla Múzeum [megnyitása], Szentendre, 1975. (... BRUGGE-I ÖREGASSZONY címen)

REPRODUKÁLVA:

- Czóbel Béla Múzeum [megnyitása], Szentendre, 1975. kat.
- Barki Gergely: *A vaddá válás evolúciója Czóbel Béla korai portréin.*
In: Magyar Vadak Párizstól Nagybányáig 1904-1914. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2006, 204.
- Gergely Barki: *The Evolution of Czóbel's Fauvism in the Mirror of his Early Portraits.*
In: Hungarian Fauves from Paris to Nagybánya 1904-1914. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2006, 136.
- Barki Gergely: *Czóbel, az ismeretlen ismerős. (Czóbel, cet inconnu. Czóbel, known and unknown.)* In: Czóbel. Erdész & – Maklár Fine Arts, Budapest, 2007, 11.

LAPPANGÓ CZÓBEL-MŰVEK FELBUKKANÁSA

A korai Czóbel életmű nagyobbik hányada ma még lappang, ám pozitív tendenciát sejtet, hogy az utóbbi 4-5 évben szinte megduplázódott a megismert műtárgyanyag, kiváltképpen az 1905-ös év termése. Ezúttal szintén egy lappangó, 1905-ben festett Czóbel mű kerül ismét a nyilvánosság elé. A kép, mely legutóbb a Nemzeti Galéria Magyar Vadak kiállításán vált "keresett művé", újbóli felbukkanásával a – reményeket is felülmúlva – egy sor művészettörténeti probléma megoldásához szolgál újabb adalékkal, ugyanakkor számos további kérdést is felvet. Eddig csupán fekete-fehér reprodukcióról ismertük, így elsősorban a festmény faktúrájának és színvilágának megismerése árnyalja tovább a fauvizmus küszöbén álló Czóbel megítélését. Czóbel a kép megfestésének évében szinte az újszülöttek "fejlődési sebességével" asszimilálta művészetébe Párizs modern művészeti atmoszférájának eredményeit, jutva el a nagybányai iskolázottságának plein-air naturalizmusától az impresszionizmuson át a posztimpresszionizmus végső megértéséig, figyelve az akkoriban jelentkező, Matisse körül csoportosuló Vadak megjelenését is. Egy évvel később már velük, a fauve-okkal állított ki a Salon d'Automne elhíresült „vadász termében”, a „salle des fauves”-ban. Tárgyalt művünk határozott, spontán ecsetjárása, gazdag faktúrája és izgalmas, az alakot tömören a keret sarkába szorító képszerkesztése révén Czóbel korai útkereséseinek egyik legartisztikusabb lenyomata.

BRUGGE-ZEEBRUGGE.
EGY FELTÁRATLAN HELYSZÍN A KORAI CZÓBEL CEUVRE-BEN

„S gyerekember, aki künn él Párizsban és Belgiumban; igazán él, mert vad effeledkezéssel dolgozik. Várjuk, mi lesz belőle.” – írta *A Hét* című folyóirat névtelen tudósítója 1905 november elején. Az iménti forrást mellőzve a Czóbellel foglalkozó szakirodalom szinte teljesen figyelmen kívül hagyta, hogy a festő 1905-ben (esetleg már 1904-ben is) huzamosabb időt töltött Belgiumban. Az újabb kutatásoknak köszönhetően ma már egyre világosabban körvonalazódik ottani, Bruges-i, illetve Zeebrugge-hez köthető tevékenysége is. Tárgyalt művünk pandantját, a *Munkás* című férfiportrét, melyet kollégájának, Czigány Dezsőnek dedikált szintén Brugges-ben festette és feltételezhető, hogy a várost és környékét számos alkalommal megőrkítő másik festőbarátjáról, Dobai Székely Andorról festett, 1905 körüli, ma lappangó portréja szintén Belgiumban született. Czóbel is festett tájképeket Belgiumban. Erre utal a Salon des Indépendants 1906-os katalógusában szereplő *Paysage décoratif (Zeebrugge)* című festménye és valószínű, hogy a szentendrei Czóbel Múzeum *Városrészlet* című látképét is a Belga kikötővárosban, Zeebrugge-ben festette. Csak mostanában került elő egy eddig teljesen ismeretlen, szintén 1905-ös évszámot viselő Zeebrugge-i tájképe, amelyen Czóbel a jelzésben is megőrkítette a helyszínt. A *Brugge-i öregasszony* előkerülése ugyanakkor egy eddig jól ismert művének keletkezési helyét is megkérdőjelezi. Eddig ugyanis úgy véltük, hogy *Téren (Piactér sarkán)* című festménye Párizsban készült, ám véleményem szerint – többek között a mindkét festményen megjelenő, jellegzetes flamand népviselet, csipkés fejkötő révén is – valószínűbbnek tűnik, hogy a kis tájkép is Belgiumban, talán szintén a tengerparton született. Ezekben az években Czóbelen és Dobai Székely Andoron kívül egy sor magyar festő dolgozott Brugges környékén, de valódi kolónia nem alakult ki. Ma még nem tudjuk, hogy Czóbel és társai miért éppen ezt a helyszínt választották párizsi, illetve nagybányai tartózkodásuk megszakításaképpen.

NAGYBÁNYA IGNORÁLÁSA – ÚTBAN A VADAK FELÉ

A *Bruggei öregasszony* az egyik legszemléletesebb dokumentuma annak, hogy Czóbel milyen koloncokat igyekezett ledobni magáról annak érdekében, hogy eltávolodjon Nagybánya számára ekkorra már konzervatívnak ítélt szellemétől. Ehhez 1905 tavaszán, a Salon des Indépendants retrospektív Van Gogh tárlata adta a legmarkánsabb impulzusokat. A következő évben ugyan még utoljára visszalátogatott Nagybányára, hogy kisebb palotaforradalmat generáljon fiatal társai körében, de a kolóniához kötődő köldökszinórját már ekkor, 1905-ben elvágta – legalábbis képletesen – Van Gogh művei. Ez a hatás egyértelműen érvényesül tárgyalt festményünkön is, így a francia főváros *Salon*-jain ekkor már rendszeresen bemutatkozó művész kiállítási kritikáiban legtöbbször éppen Van Gogh szellemiségével rokonították. Az egyik újságíró, a fauve-ok keresztapja, Louis Vauxcelles a Béla nevet Bellának gondolván nőnek hitte és egyenesen Madame Van Goghként aposztrofálta a festőt. 1907-ben már hiába hívták tanárnak Nagybányára, szakított a plein-air naturalizmus örökségével és az 1912-es Nagybányai jubiláris kiállításra sem küldött képeket. Így a szervezők igyekeztek a fauve periódusa előtt festett, még leginkább Nagybányához köthető műveit összegyűjteni. A legtöbb Czóbel-kép sógora, dr. Réh Béla gyűjteményéből került a tárlatra, ahogy tárgyalt művünk is. Hogy a kis vászon „nagybányaiságát” erősítsék a kiállítási cédulán a kép címéből törölték a flamand helyszínrre utaló jelzőt, s így egyszerűen, *Öregasszony* címen jelent meg a katalógusban is. A művészteleptől távol készült kép mégis határozott előrelépést jelent a Nagybányán domináló naturalizmushoz képest; a téma ellenére is friss, ízig-vérig posztimpresszionista alkotás.

Barki Gergely

